

ԿԱՆՈՒԽ ԾՐԱԳՐՈՒՄ

ARMENIAN | ENGLISH

Այս Օգնության Թերթիկը կ'արծարծե միջոցներ նախապես ծրագրելու նիւթական եւ օրինական գործեր եւ կուտայ ցուցակը մարդոց եւ կազմակերպություններու որոնք կրնան օգնել:

Մտազարթոյնը կ'ազդէ մարդոց տարբեր ձեւերով: Մէկը, կանուխէն կրնայ սկսիլ կորսնցնելու դրամ գործածելու կարողութիւնը կամ պատշաճ գործի որոշումներ առնելու կարողութիւնը, մինչ ուրիշ մը կրնայ այս հմտութիւնները աւելի երկար պահպանել:

Մակայն, ուշ կամ կանուխ անոնց կարողութիւնները պիտի նուազին եւ մտազարթոյն ունեցող անձերը անկարող պիտի ըլլան իրենց անձնական որոշումները տալու իրենց նիւթական եւ օրինական հարցերու վերաբերեալ:

Նախապես ծրագրել

Նախապես ծրագրելը կրնայ դիւրացնել ընտանիքներու եւ հոգատարներու համար մտազարթոյն ունեցող անձին գործերը հոգալու հարցը: Ան կրնայ նաեւ նշանակել որ մտազարթոյն ունեցող անձը կրնայ մասնակցիլ ծրագրումին եւ ապահովել որ իր փափաքները կատարուին իր ուզած ձեւով:

Ուր որ կարելի է, խորհուրդ առէք մինչ մտազարթոյն ունեցող անձը տակաւին կրնայ մասնակցիլ խօսակցութեան եւ օրինաւոր կերպով կարող է ստորագրել որեւէ վաւերաթուղթեր:

Դրամական հարցեր

Եթէ դրամատան հաշիւ մը միացեալ անուան տակ է, մտազարթոյն ունեցող անձին գոյգը կրնայ շարունակել գայն գործածել առանց որեւէ փոփոխութեան: Մակայն հարցեր կրնան ծագիլ եթէ մտազարթոյն ունեցող անձը հաշիւը անպատշաճօրէն գործածէ կամ միայն իր անունովը հաշիւներ ունի: Այս դժուարութիւնները զանց առնելու համար մտազարթոյն ունեցող անձը կրնայ իրաւասութիւն տալ, քանի օրինաւոր կերպով ատակ է, ուրիշ անձի մը որ գործածէ հաշիւը: Կարելոր է յիշել որ այս իրաւասութիւնը անվաւեր կը դառնայ եթէ տրուած ատեն անձը այլեւս օրինաւոր կերպով ատակ չէ: Եթէ իր կամքով չի համաձայնի կարգադրութեան փոփոխութեան կրնայ օգտակար ըլլալ խորհրդակցիլ դրամատան տնօրէնին հետ հաւանական լուծումի մը մասին:

Նախապես ծրագրել կը նշանակէ՝

- Միացեալ ստորագրութիւններ ունենալ բոլոր նիւթական հաշիւներու համար
- Խորհրդակցիլ ապագայ նիւթական հարցերու մասին տնտեսական խորհրդատուի մը հետ
- Կարգադրել թէ ինչպէ՞ս եւ ե՞րբ մտազարթոյն ունեցող անձին մատչելի պիտի ըլլայ իրենց նիւթականը

Ո՞վ կրնայ օգնել

- Դրամատան տնօրէնը
- Վարկաւոր տնտեսական խորհրդատուն
- Փաստաբանը
- Ալգայմըրզ Աւստրալիան

ՄՆԱՅՈՒՆ ՓՈԽԱՆՈՐԴԱԳԻՐ

Շատ մը Նահանգներու եւ Երկրամասերու մէջ անձ մը կրնայ ստորագրել վաւերագիր մը որ կը կոչուի փոխանորդագիր, եթէ ստորագրելու ժամանակ ատակ է: Մնայուն փոխանորդագիրը օրինաւոր կարգադրութիւն մըն է որ կ'արտօնէ նշանակուած անձին հոգ տանելու այլ անձի մը տնտեսական հարցերուն՝ եթէ ան անկարող ըլլայ այդպէս ընելու: Շատ մարդիկ ունին մնայուն փոխանորդագիր առանց նկատի ունենալու որեւէ հիւանդութիւն կամ ախտաճանաչում:

Սովորական, կամ ընդհանուր փոխանորդագիր եւս կարելի է ունենալ բայց այդ ի գօրու է անձին օրինաւոր կերպով ատակ ըլլալու պարագային միայն: Մնայուն փոխանորդագիրը կը շարունակէ մինչեւ անձին մահը, բացի եթէ ետ առնուած է:

Մնայուն փոխանորդագիր ունենալու առաւելութիւններէն մէկը այն է թէ ան թոյլ կուտայ մտազարթոյն ունեցող անձին ընտրելու մէկը զինք փոխարինելու օրինական եւ տնտեսական հարցերու մէջ երբ ինք այլեւս անկարող է այդպէս ընելու:

Նախապես ծրագրել կը նշանակէ՝

- Ապահովել որ մտազարթոյն ունեցող անձը առիթը ունենայ մտածելու մնայուն փոխանորդագիր մը նշանակելու եթէ արդէն չունի հատ մը, ախտաճանաչումէն ետք կարելի եղածին չափ շուտով եւ քանի դեռ կարողութիւնը ունի այդպէս ընելու:
- Ապահովել որ ընտանիքը եւ հոգատարները եւս ունին իրենց անձնական փոխանորդագիրները, ապահովելու համար որ անոնց գործերը եւս լաւ պիտի կատարուին անոնց ալ անկարող դառնալու պարագային:
- Մնայուն փոխանորդագիրէն օրինակ մը ունենալ, եւ գիտնալ թէ ուր պահուած է ան:

FIGHTDEMENTIA.ORG.AU NATIONAL DEMENTIA HELPLINE 1800 100 500

UNDERSTAND ALZHEIMER'S
EDUCATE AUSTRALIA

Այս Օգնության Թերթիկին ծախսը կը հոգայ Աւստրալիական Կառավարութիւնը

Ո՞վ կրնայ օգնել

- Փաստաբանը
- The Law Society or Institute, կամ Legal Aid
- The Public Advocate կամ Public Guardian
- Ալգայմըրգ Աւստրալիա

Կտակներ

Կտակ մը կը հրահանգէ թէ ինչպէս մահացած անձի մը կալուածը պէտք է բաժնուի:

Կտակ մը օրինաւոր է միայն եթէ անձը կը հասկնայ անոր իմաստը, այնպէս որ անհրաժեշտ է որ եթէ մտագարութիւն ունեցող անձը կը փափաքի կտակ մը ունենալ կամ փոփոխութիւններ կատարել իր կտակին վրայ, այդպէս ընէ քանի տակաւին ատակ է ստորագրելու:

Նախապէս ծրագրել կը նշանակէ՝

- Ունենալ այժմեական կտակ մը
- Գիտնալ թէ ո՞վ է խնամակալը, եւ ու՞ր պահուած է կտակը

Ո՞վ կրնայ օգնել

- Փաստաբանը
- The Law Society or Institute, կամ Legal Aid
- Ալգայմըրգ Աւստրալիա

Որոշումներ բուժումի մասին

Եթէ մտագարութիւն ունեցող անձ մը կորսնցնէ իր բուժման վերաբերեալ օրինական որոշումներ առնելու կարողութիւնը ուրիշ մէկը պէտք է առնէ այդ որոշումները անոր համար: Շատ մը Նահանգներու եւ Երկրամասերու մէջ վստահելի ազգական մը կամ բարեկամ մը կրնայ նշանակուիլ այս որոշումները առնելու համար: Եթէ այս նախապէս չէ ծրագրուած, օրէնքը իւրաքանչիւր Նահանգի եւ Երկրամասի մէջ կը թոյլատրէ որ յատուկ դատարան մը նշանակէ մէկը այդ որոշումները առնելու վասն մտագարութիւն ունեցող անձին:

Երկու միջոցներ կան օգնելու բժշկական դարմանումի մասին նախապէս ծրագրելու որոշումներու համար.

- Մնայուն փոխանորդագիր մը ներառեալ առողջապահական հարցեր: Այս թոյլ կու տայ մտագարութիւն ունեցող անհատին նշանակելու անձ մը որ փոխարինէ բժշկական դարմանումի մասին որոշում կայացնողը:
- Կանխաւ տնօրինում: Ասիկա բժշկական դարմանումի մասին մտագարութիւն ունեցող անձին փափաքը յայտնող գրաւոր վաւերաթուղթ մըն է:

Տարբեր Նահանգներու եւ Երկրամասերու մէջ տարբեր անուններ կրնան գործածուիլ, բայց վաւերաթուղթին նպատակը գրեթէ նոյնն է:

Նախապէս ծրագրել կը նշանակէ՝

- Այսահովել որ մտագարութիւն ունեցող անձը առիթը ունենայ ժամանակ փոխանորդագիր մը պատրաստելու ներառեալ առողջապահական հարցեր կամ կանխաւ տնօրինում:
- Վաւերաթուղթէն օրինակ մը ունենալ, եւ գիտնալ թէ ու՞ր պահուած է ան:

Ո՞վ կրնայ օգնել

- Փաստաբանը
- The Law Society or Institute, կամ Legal Aid
- The Public Advocate կամ Public Guardian
- Ալգայմըրգ Աւստրալիա

Խնամակալութիւն եւ Տնօրինում

Շատ մը Նահանգներու եւ Երկրամասերու մէջ գոյութիւն ունի Խնամակալութեան Տնօրէնութիւն կամ Ատեան որ կրնայ նշանակել խնամակալ մը կամ տնօրինող մը, անձի մը համար որ այլեւս անկարող է ինքզինքին համար որոշումներ առնելու: Եթէ մտագարութիւն ունեցող անձին գործերուն հետ վարուելու խնդիրներ կան, կամ հակասութիւն մը գոյութիւն ունի անձի լաւագոյն շահերուն մասին, խնամակալ մը կամ տնօրինող մը նշանակելու համար դիմումագիր մը կրնայ նկատի առնուիլ:

Ալգայմըրգ Աւստրալիայի հետ կարելի է կապ հաստատել խորհրդակցելու համար եթէ խնամակալ կամ վարիչ մը նշանակելու դիմումագիր անհրաժեշտ է, եւ ինչպէս ընել այդ:

ՅԱԻԵԼԵԱԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Alzheimer's Australia կ'առաջարկէ աջակցութիւն, տեղեկութիւն, դաստիարակութիւն եւ խորհրդատուութիւն: Հեռաձայնեցէք **National Dementia Helpline 1800 100 500** թիւին, կամ այցելեցէք մեր կայքէջը **fightdementia.org.au**

Լեզուի օգնութեան համար հեռաձայնեցէք Թարգմանութեան Սպասարկութիւն **131 450** թիւին

EARLY PLANNING

This Help Sheet discusses ways to plan ahead and organise financial and legal affairs and lists people and organisations that can help.

Dementia affects people differently. One person may begin to lose the ability to handle money or make competent business decisions at an early stage, while another person may keep these skills much longer.

However, sooner or later their abilities will decline and the person with dementia will be unable to make their own decisions about their financial and legal matters.

Planning ahead

Planning ahead can make it easier for families and carers to manage the affairs of a person with dementia. It may also mean that the person with dementia can participate in the planning and make sure that their wishes are carried out in the way that they would like.

Wherever possible, get advice while the person with dementia can still participate in the discussion and is legally competent to sign any documents.

Money matters

If a bank account is in joint names, the partner of the person with dementia can continue to operate it without any change in arrangements. However problems can occur if the person with dementia uses the account inappropriately or has accounts in their name only. To avoid these difficulties the person with dementia can give authority, while legally competent, for another person to operate the account. It is important to remember that this authority will be invalid if completed when the person is no longer legally competent. If they are unwilling to agree to a change of arrangement it may be helpful to consult the bank manager about a possible solution.

Planning ahead means:

- Having joint signatures on all financial accounts
- Discussing future financial affairs with a financial adviser
- Arranging how and when the person with dementia will access their finances

Who can help?

- Bank manager
- Accredited financial adviser
- Solicitor
- Alzheimer's Australia

Enduring Power of Attorney

In most States and Territories a person can sign a document called an enduring power of attorney if they are legally competent at the time of signing. An enduring power of attorney is a legal arrangement that enables a nominated person to look after the financial affairs of another person should they become unable to do so. Many people have enduring powers of attorney regardless of any illness or diagnosis.

An ordinary, or general, power of attorney is also available but is only valid while a person is legally competent. An enduring power of attorney continues until the person's death, unless revoked.

One of the benefits of having an enduring power of attorney is that it allows the person with dementia to choose someone to act on their behalf in legal and financial matters when they are no longer able to do so themselves.

Planning ahead means:

- Ensuring that the person with dementia has the opportunity to consider making an enduring power of attorney if they don't already have one, as soon as possible after diagnosis and whilst they have the capacity to do so
- Ensuring that family and carers also have their own enduring powers of attorney to ensure that their affairs are well managed in case they also become incapable
- Having a copy of the enduring power of attorney, and knowing where it is kept

FIGHTDEMENTIA.ORG.AU NATIONAL DEMENTIA HELPLINE 1800 100 500

Who can help?

- Solicitor
- The Law Society or Institute, or Legal Aid
- The Public Advocate or Public Guardian
- Alzheimer's Australia

Wills

A will gives instructions as to how the estate of a deceased person should be distributed.

A will is only legal if the person understands its implications, so it is essential that if the person with dementia wishes to make, or update their will, they do so while they are still competent to sign.

Planning ahead means:

- Having an up-to-date will
- Knowing who the executor is, and where the will is kept

Who can help?

- Solicitor
- The Law Society or Institute, or Legal Aid
- Alzheimer's Australia

Decisions about medical treatment

If a person with dementia loses the legal capacity to make decisions about their medical treatment, someone else needs to make those decisions for them. In most States and Territories a trusted relative or friend can be appointed to make these decisions. If this has not been put in place, the law in every State and Territory allows a particular court to appoint someone to make decisions on behalf of the person with dementia.

Two types of tools are available to help plan ahead for decisions about medical treatment:

- An enduring power of attorney covering health matters. This allows the person with dementia to appoint a person to be a substitute decision-maker for medical decisions
- An advance directive. This is a written document expressing the wishes of the person with dementia about medical treatment

Different names may be used in some States and Territories, but the function of the document is much the same.

Planning ahead means:

- Ensuring the person with dementia has the opportunity to make an enduring power of attorney covering health matters or an advance directive
- Having a copy of the document, and knowing where it is kept

Who can help?

- Solicitor
- The Law Society or Institute, or Legal Aid
- The Public Advocate or Public Guardian
- Alzheimer's Australia

Guardianship and Administration

In most States and Territories there is a Guardianship Board or Tribunal that can appoint a guardian or administrator for a person who is no longer able to make decisions for themselves. If there are problems dealing with the affairs of the person with dementia, or there is conflict about the person's best interests, an application for the appointment of a guardian or administrator may need to be considered.

Alzheimer's Australia can be contacted to discuss whether an application to appoint a guardian or administrator may be needed, and how to go about it.

FURTHER INFORMATION

Alzheimer's Australia offers support, information, education and counselling. Contact the National Dementia Helpline on **1800 100 500**, or visit our website at fightdementia.org.au

Interpreter

For language assistance phone the Translating and Interpreting Service on **131 450**